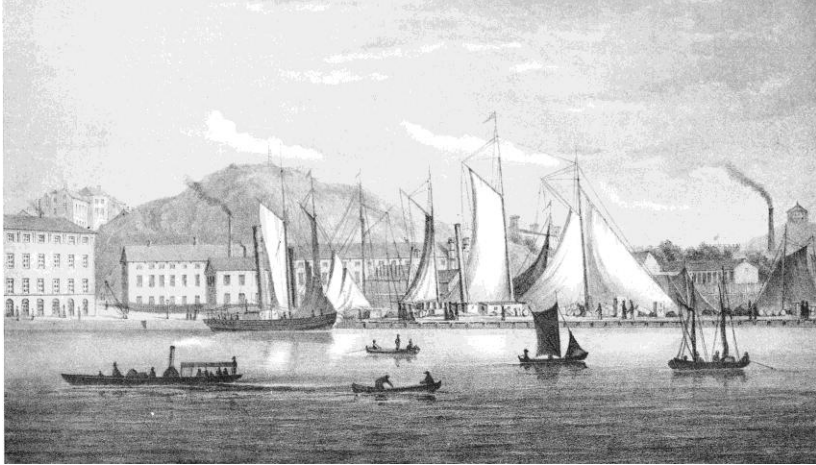

VIKTOR RYDBERG

Göteborgs Mekaniska verkstad

Negerslaveriet tillhör en förfluten tid. Det anträffas väl ännu, t. ex. i Nordamerikas sydliga stater. Men det är *utdömt* och det *skall* försvinna. Det var i medeltiden ett straff för vissa slags förbrytare att bära en död hund, tilldess han förruttnat. De samhällen, som ännu bibehålla negerslaveriet, likna sådana förbrytare. De inandas den ruttnande institutionens giftiga ångor och gå moraliskt under. Tiden nalkas, då människan icke behöver göra sin medmänniska till slav, ty hon har funnit andra slavar, som äro barn av hennes anda, men likväl icke människor, icke odödliga varelser, som kommit till världen för ett annat mål än blott det materiella träländet. Dessa nyupptäckta slavar äro jättestarka väsenden med lemmar av järn och med lungor, som andas eld. Deras föda växer icke på de åkrar, som gunga i solskenet gyllene skördar, utan hämtas ur en vegetation, som i tusen sinom tusen år stått under jorden och skördas ur gruvornas natt. Fastän starka som jättar, fastän i stånd att bräcka en järnstång, som vi ett stycke glas, äro de lydiga som lamm och uträtta utan knot, om än med mycket

buller, vad som åligger dem. De äro förträffliga, aktningsvärda väsen. Jag gjorde orätt uti att kalla dem slavar. De äro tjänare, men icke slavar. De låta icke förtrycka sig. Vid minsta försök därtill springa de i luften, spridande död och förfärelse över förtryckaren. De tåla *tryck* - så eller så många skålpunds tryck per kvadrattum - men icke förtryck. Det minsta våld mot sin natur bränna de genast. De äro villiga och goda, men självständiga tjänare. De äro även i det fallet en föresyn för sin herre, människan. Leve därför maskinen! Heder åt de instituter, där han bildas och uppfostras!

Det äldsta institut av detta slag i Göteborg är hr Alexander Keillers. Och likväl är dess födelseår icke längre tillbaka än året 1847. Men vilken mängd hyggliga elever som Keiller under denna tid bildat! Tjugosex av dem hava valt sjön till *vita genus* och i gestalten av ångbåtar gått att klyva både söta och salta böljor när och fjärran. Sex andra skola snart underkastas avgångsexamen, för att beträda samma bana. Andra åter hava haft smak för tekniska yrkena, samt vunnit anställning dels som ångmaskiner vid bomullsspinnerier, socker-raffinaderier osv., dels som hydrauliska pressar, turbiner, trissverk m.m. Några hava ägnat sig speciellt åt upplysningens sak och blivit använda vid gasverken, t. ex. vid det i Norrköping; andra av hr Keillers elever hava just under denna tid gått teologiska vägen (de äro icke mindre än 47 stycken) [och] fungera nu som välbeställda och högt uppsatta kyrkklockor. *Vivos voco, mortuos plango, sulphura frango*, ropa de nu över jorden.

För att tala i vanlig redogörelsestil har under de senaste fem åren tillverkningen vid verkstaden uppgått till ett värde av 2.333.130 rdr rmt, och i medeltal hava 300 arbetare ständigt varit sysselsatta. Vår plansch framställer i bakgrunden Otterhälleberget med de därunder belägna verkstadsbyggnaderna. Till vänster synes den ena flygeln av Hotel garni. Till höger ångskorstenen till Rosenlundsfabriken, och ännu längre bort, likasom utstött från denna leende tavla, höjer sig fångtornet Kronan från bergspetsen likt en förstenad varning.

Kommentarer:

Göteborg med dess omgivning framställt i taflor, som gavs ut i tolv häften 1859-62, var ett praktverk med 46 litograferade planscher, ledsagade av texter på svenska, engelska och tyska. Tretton av dem är signerade Victor Rydberg, som lämnade sitt sista bidrag 1860. Verket var en lyxprodukt avsedd för en internationell kundkrets: topografiska samlare, shoppande besökare, köpmän som sökte presenter till sina affärskontakter. Rydbergs texter håller ett lättsamt kåserande tonfall, men i den eleganta förpackningen insmyger sig någon gång även ett politiskt innehåll. Som här, där han på en och samma gång lyckas utbringa ett leve för industrin och uppmana dess arbetarna att inte tåla något förtryck.

Rydbergs bidrag med tillhörande bilder finns samlade i boken *Vandringar i Göteborg* (1963). Texten ovan, med dess lätt moderniserade stavning, är hämtad därifrån.

Negerslaveriet

Amerikanska inbördeskriget bröt ut ett par år efter att texten skrivits, och slaveriet i USA avskaffades 1865. I brittiska imperiet hade det avskaffats 1834, i franska och danska kolonier 1847. Slavarna i den svenska kolonin S:t Barthelemy hade friköpts genom ett beslut av riksdagen 1844-45.

vitæ genus

Yrkesval, livsbana.

Vivos voco, mortuos plango, sulphura frango

Vanlig inskrift på kyrkklockor. Ungefär: "Jag kallar på de levande, sörjer de döda, avvärjer blixten".

Hotell garni

Enklare hotell utan restaurang. Göteborgs exemplar av arten låg i det så kallade Skeppsbrohuset.

Rosenlundsfabriken

Bomullsspinneri, grundlagt 1845.

fångtornet Kronan

Skansen Kronan byggdes på 1680-talet som en del av stadens befästningssystem. 1854–1858 inhystes här de arbetsfångar som byggde artilleriregementets förråd på Lilla Otterhällan.

TORE LUND

